
Vanja Huzjan Gabrijelčič
Kvalitativna analiza intervjuja v etnoloških raziskavah

Prispevek tematizira kvalitativno analizo besedila in jo skuša na izbranih primerih tudi predstaviti. Poleg tega, da kvalitativna analiza, s katero skušamo postaviti določene koncepte, hipoteze, celo teorijo, odpira perspektivo, s katere govori pripovedovalec, hkrati odpira še perspektivo, s katere govori raziskovalec. Interpretacija besedila vključuje obe perspektivi, tako da izkušnja raziskovalca ni zreducirana na samoumevno prisotnost, t. j. odsotnost.

Based on several examples, the paper looks at qualitative text analysis. Aside from trying to illustrate certain concepts, hypotheses, even theory, from the viewpoint of the narrator, qualitative analysis at the same time offers the perspective from the researcher's position as well.

Uvod

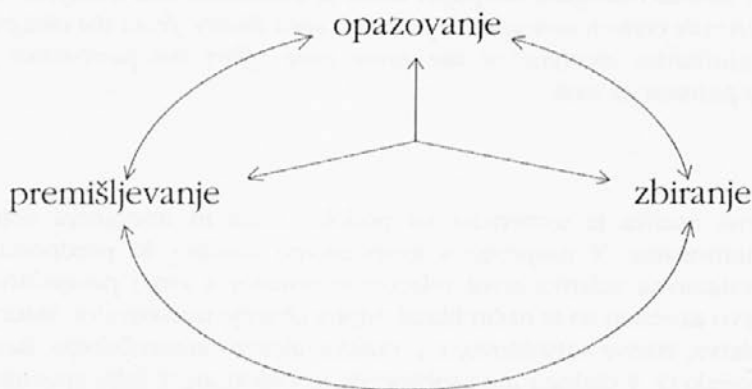
Kvalitativna analiza je usmerjena na podobo sveta in relevantni sistem, ki ju posreduje informator. V nasprotju s kvantitativno analizo, ki predpostavke zgolj preverja, kvalitativna odkriva nove relacije: informator s svojo perspektivo stopi v raziskovalčevo zavest in na ta način hkrati odpira obzorje raziskovalca. Informator, t. j. objekt raziskave, izzove subjektovo, t. j. raziskovalčevo samorefleksijo. Raziskovanje poteka v interakciji, v dialogu med subjektom in objektom, z željo spoznati, kako si pripovedovalec razlaga svoj življenjski svet.

Življenjski svet, ki ga raziskovalec tematizira, nemški sociolog in filozof Alfred Schütz [Adam 1987, 1590-1591] razlaga kot »izvorno sfero realnosti, v kateri ljudje osmišljamo in interpretiramo svoja izkustva ter delovanje pred vsako znanostjo.« (Ta svet pa ni moj zasebni svet, temveč je intersubjektivnega, t. j. družbenega značaja.) Torej gre za posameznikovo predrefleksijsko, zdravorazumsko dojetje družbe in njegovega mesta v njej. Predrefleksijsko dojetje sveta je odvisno od vzgoje, izročila socializacijskega osebja; z njim je določeno obzorje, v katerem razumemo svet, članom neke skupnosti omogoča, da si »teoretično« razložijo funkcioniranje določenega pojava.

Ameriška sociologa Barney Glaser in Anselm Strauss, utemeljitelja novega načina razmišljanja o raziskovanju s pomočjo t. i. »grounded theory« (dalje »utemeljena teorija«), sta svetovala raziskovalcem, »naj prekinejo s prakticiranjem tega, da pridejo na teren s teorijami ter tam zberejo podatke z namenom, da te teorije zavrnejo ali potrdijo.« [Tesch, 1992, 23] Namesto tega sta opisala metodo obrnjenega zaporedja: raziskovalec najprej začasno odstrani vse teoretske koncepte, potem na terenu zbere podatke in skuša iz vzorcev, ki jih je našel v podatkih, izpeljati teorijo ali vsaj hipotezo; pri tem se spusti na raven, ki je blizu vsakdanjemu življenju in tematizira tisto, kar se zdi akterjem samorazumljivo, rutinsko in kar je pri njih le redko predmet refleksije (redko: t. j. le v primerih krize, ko obstoječa zaloga znanja ne zadostuje za rutinsko rešitev novih problemov). Pomena človeškega mišljenja in delovanja pa ne moremo izkusiti neposredno (kajti smisel delovanja je znan le akterju samemu in ga drugi ne more nikdar v celoti dojeti), temveč sklepamo nanj z interpretacijo njegove pripovedi in drugih dejanj. Če želi raziskovalec zvedeti, kako si posameznik razlaga svoj življenjski svet, ga mora znati poslušati in posneto pripoved kasneje analizirati, da bi odkril notranjo strukturiranost pripovedi, pri čemer mora odkriti teorijo, na kateri sloni pripoved. Da bi odkril teorijo, ki jo pripovedovalec implicira v pripovedi, ubere postopek kvalitativne analize.

Analiza se začne z razgradnjo, s segmentiranjem teksta in določitvijo kategorij, ki pa jih v procesu analize znova in znova prekategoriziramo, kajti ves čas se premikamo s podatkovne ravni na pojmovno in nazaj: s konkretnega, posameznega prehajamo na splošno in nazaj. Induktivna in deduktivna pot se vzajemno dopolnjejeta. Proces lahko označimo z Glaserjevimi in Straussovimi pojmom »nenehna primerjava«, ki opisuje proces stopnjujoče se pojasnitve in določitve kategorij.

Seidlov krog kvalitativne analize

Slika 1: Ameriški sociolog in etnolog John Seidel meni, da postopek kvalitativne analize ni linearen, temveč da se vse tri ravni analitičnega procesa (opazovanje, zbiranje, premišljevanje) med seboj prepletajo. [Seidel 1998, 2]

Gradivo je mogoče analizirati »ročno«, lahko pa posežemo po kakem računalniškem programu, ki podpira interpretacijo nekega dokumenta. Računalniški program ATLAS.ti [Muhr, 1997] je orodje kvalitativne analize. Raziskovalcu omogoča organizacijo različnih vrst virov kot so tekstovni, grafični in zvočni podatki in njihovo analizo ter interpreta-

cijo. Celotno podatkovno telo najprej smiselno združimo v »hermenevtični enoti«, kjer lahko simultano operiramo z različnimi ravnmi analize in interpretacije. Program ATLAS.ti je bil zamišljen prav na osnovi Glaser-Strausove »utemeljene teorije«.

»Utemeljena teorija« išče splošne relacije med kategorijami in njihovimi lastnostmi. Smisel konstruiranja teorije je, da bi proizvedli koncepte, za katere se zdi, da ustrezajo podatkom. Ti koncepti so najprej začasni. Razvijamo jih v postopku, ki ga imenujemo kodiranje. Vprašanje, ki si ga analitik zastavi, je: »Katera kategorija označuje ta in ta dogodek, to in to stanje?« ipd. Tej kategoriji podelimo začasno kodirno ime. Kodiranje je več vrst: z »in vivo« kodiranjem opremimo izbrani segment teksta z izvirnim izrazom, t. j. z zapomnljivo frazo ali besedo, ki jo pove pripovedovalec. Poleg tega je »in vivo« kodiranje pripravno za izdelavo slovarčka narečnih besed. Pri »odprtem« kodiranju pa izbrani segment opremimo s primerno kategorijo oz. kategorijo, ki se nam zdi najpovednejša. K izbranim odlomkom in kodam si lahko zapisujemo komentarje. Oblikovanju konceptov med analitičnim procesom pa so namenjene »teoretične spominske enote« (»memos«). Analitiku pomagajo, da se postopoma oddaljuje od podatkov v bolj interpretativno področje. Ker večine konceptov ni mogoče odkriti takoj in neposredno iz podatkov, je proces razvijanja klasifikacijskega ali po Renati Tesch [1992] »organizacijskega« sistema počasen, t. j. raziskovalec mora iti skozi več krogov upoštevanja in črtanja konteksta: procesu kategoriziranja sledi preskus na tekstu, temu navadno sledi rekategoriziranje in spet branje teksta itd. Ko je raziskovalec prepričan, da je izbrana kategorija ustrezna, lahko začne z »osnim« kodiranjem, ki se sestoji iz intenzivne analize ene kategorije naenkrat. Na ta način kopičimo znanje o relacijah med to kategorijo in drugimi kategorijami ter podkategorijami. Analitik se nato odloči, katere kategorije so bistvene za namen naloge in poskuša določiti povezave med njimi, s čimer gradi teorijo, ki je implicirana v besedilu. Razmerja med kategorijami predstavi z risanjem mreže.

Interpretacija izbranih odlomkov

V prispevku se naslanjam na svojo diplomsko nalogo, v kateri sem na opisan način skušala analizirati pogovor, ki sem ga leta 1992 posnela v neki slovenski vasi na Primorskem, ko so vaščani pripravljali ples ob prazniku Marijinega vnebovzeta. Tematizirala sem organizacijo plesa in s tem določila merilo izbora informatorja, torej tisto leto glavnega organizatorja plesa Jana, takrat starega 19 let. Pogovor sem snemala zato, da bi bila pri transkripciji intervjuja čim zvestejša izvirniku, poleg tega posnet pogovor omogoča kontekstualizacijo stavkov. Pri interpretaciji posameznih segmentov besedila je kontekstualna informacija lahko odločujoča.

V aktualnem prispevku bom skušala predstaviti analizo in interpretacijo izbranih odlomkov intervjuja, ki je bil sicer zastavljen kot narativni, a se je zaradi več vzrokov (zaradi neizkušenosti raziskovalke, zaradi množice navzočih, nezgovornosti informatorja ipd.) spremenil v polstrukturiranega.

Če smo odprti za razumevanje drugega, potem se ne moremo postaviti pred informatorja s strukturiranimi vprašalnici. Čim manj strukturiran intervju omogoča pripovedovalcu, da lažje izrazi svoja stališča, pusti mu dovolj prostora za samopredstavitev. Pomembno je spoštovanje informatorja, da nam ne služi kot orodje, s katerim želimo dokazati neke predpostavke; pomembno je, da ga slišimo, ko govori, da ga opazujemo, ko deluje. Drugi naj bo subjekt s svojim doživljanjem in svojo podobo sveta. Glaser-Strausova »utemeljena teorija« skuša »rekonstruirati tisto teorijo, znotraj

katere posameznik vidi in postavlja konkretna življenjska vprašanja ter si odgovarja nanja.» [Fikfak 1999, 15]

Eno od vprašanj, ki sem si jih zastavljala v času raziskave, je bilo, ali bodo fantje ob najpomembnejšem vaškem prazniku organizirali ples ali ne:¹

V: No, dejte mi zdej puvedat, kako je blo s tem praznikom, jez sm učeri se pogovarjala z Blažem in mi je reku, da ne bo plesa, recimo, dons ste pa že prpraulal, to bi blo zanimivo...

Odgovorijo vsi poprek: On je treš, on je treš metal.

M: Blaž ni, mi nismo ista una glazba.

V: Kaj to pomen? Kaj je to treš?

Odgovorijo vsi poprek: To je ena vrsta muzike, vrsta razmišljanja.

M: In koker se po muziki razlikujemo, tako se tud po mišljenju.

Vsi poprek: Skor, no, tko veš, ko hard kor. Veš kaj je hard kor? Tipa tazha, sam u obliki hevi, no, taka zvrst muzike.

J: To je zvrst, na primer, (1 sek) ko avto. (Smeh v ozadju.) En ma golfa, en ma, ne vem, (besede ne razumem), jeta. (1 sek) To je pa drugo, tm je treš metal ... (5 sek množica glasov in se nič ne sliši in 3 sek premora.)

V: No, OK. (1 sek) Blaž je drugačen. (Sledi moj smeh.)

NI: Blaž je treš kmeto metal.

M: (smeh nekaj sek) ...kmeto metal... (spet smeh)

Kaj opazimo takoj na začetku? Zanimivo je, da odgovor mladih, ki so bili prisotni pri pogovoru z Janom, ni odgovor na moje izhodiščno ali uvodno vprašanje: vprašanje se je nanašalo na pripravo plesa, mladi pa so govorili o Blažu. Izbrani odlomek torej ne tematizira organizacije plesa, temveč njihovo stališče do Blaža.

O organizaciji plesa sem se že prejšnji dan pogovarjala z Blažem. Opazila sem, da se ne družijo pogosto z mladimi (ima drug način oblačenja, posluša drugo vrsto glasbe). Blaža sem v vprašanju omenila: da razložim prvo vprašanje (povem, kar sem slišala) in da spoznam Janova razmišljanja o razmerjih med navzočo skupino mladih (ki ji tudi sam pripada) in Blažem ('V:...to bi blo zanimivo...').

Reakcija skupine mladih je bila silovita, kar se kaže tako, da govorijo vsi poprek. V izrekanju tega, kakšno glasbo posluša Blaž, je bilo nekaj posmehljivega: 'On je treš, on je treš metal.' Blaž glasbe ne zgolj posluša, Blaž JE 'trash metal'. Zanima me, kakšen človek je 'trash metal'. Jan mi skuša razložiti in me pouči, da gre pri 'trash metal' za zvrst glasbe in izbere analogijo z avtomobili. Situacija se zdi skupini prisotnih smešna. Potem doda (in ta del je pomemben): 'To je pa drugo, tm je treš metal...' Besedica 'tm' je pomembna, ker izraža drug svet, drugo realnost ('To je pa drugo.') in Blaža postavi zunaj skupnosti. Ne tu, temveč tam. Marjetin stavek: 'Blaž ni, mi nismo ista una glazba,' prav tako izraža diskvalifikacijo Blaža, Blaž je outsider. Izključenost manifestira tudi nasprotje mi (smo) – on (ni). V svetu mladih Blaž ni kompetenten, da bi razlagal o organizaciji plesa, kajti Blaževo vedenje (njegov življenjski svet) je drugačno od tistega, ki ga določa splošni kulturni vzorec vasi.

¹ Izbrani odlomki, ki sledijo, niso transkribirani fonetično. Glas -č- je zapisan s -č-. Ležeče črke v transkripciji označujejo dobesedni govor. Sekunde, ki so napisane v oklepajih, označujejo čas premora med govorom: dolžina premolka nas opozori na tisto luknjo v pripovedi, ki mogoče govori o zamolčanosti. Besede, ki so v oklepajih napisane z velikimi tiskanimi črkami, so pojasnila, ki se nanašajo na pripovedovalčev govor: kako in v kakšnih okoliščinah je bilo nekaj rečeno. Simultanost govora je označena z znakom *.

V izbranem citatu lahko razberem še identifikacijo glasbe z mišljenjem: *'To je ena vrsta muzike, vrsta razmišljanja'*. Vrsta glasbe, ki jo poslušša Blaž, je »trash«, ki je kot »hard core«, le v obliki »heavy«. Kakšen je prevod teh besed? Zakaj se Blaž identificira z njimi? In zakaj ga drugi prepoznavajo prek njih?

Iz teorije smo se naučili, da v procesu socializacije »posameznik ne prevzame le vloge in drže drugih, temveč hkrati prevzema tudi njihov svet« [Berger, Luckmann 1988, 124] in internalizira njihov jezik. Imeti določen prostor v tem svetu pomeni imeti neko identiteto: identifikacija torej poteka znotraj horizonta določenega družbenega sveta. Thomas Luckmann in Peter Berger ugotavljata, da je outsiderstvo posledica neuspešne socializacije, ki lahko izhaja iz »heterogenosti socializacijskega osebja« oz. »posredovanja odločno neskladnih svetov«. [153-156] Toda kakšna je posledica te neuspešne socializacije? Ljudje z drugačnim vrednostnim sistemom kot je večinski, imajo svoje mesto zunaj vaše skupnosti. Ta pozicija »zunaj« jih hkrati označuje in kaznuje. Neuspešna socializacija zato odpira vprašanje identitete. Kako je označena Blaževa oseba, kakšna je njegova identiteta?

»Heavy metal«, če se vrnem k analizi teksta, je v prevodu težka kovina, a figurativno označuje močno osebnost, silen vpliv. »Hard« je v osnovnem pomenu trd, težak, »core« pa jedro, bistvo, a figurativno besedna zveza »hard core« pomeni trd oreh. Trd oreh je težko streti, torej tista oseba, ki nam je težko doumljiva, uganka. Prevod besede »trash« je ničvredno blago, izmeček, smeti in v drugem pomenu: s težavo, z mukami vleči naprej. Zdi se, da se Blaž, glede na pozicijo, ki jo v skupnosti zaseda, zlahka identificira z glasbo in mišljenjem, ki ju označujejo prevedene besede. Kdo je torej Blaž, ki stoji zunaj (določenega družbenega horizonta), ki ne spoštuje splošnega kulturnega vzorca vasi? Ali njegovo identiteto definira prav njegova pozicija, t. j. outsiderstvo?

N1 (Neznavec 1) in Marjeta v omenjenem odlomku sodita in glede vrednostnih sodb nimata zadržkov: Blaž je *'(treš) kmeto metal'*. Kaj pravzaprav pomeni *'kmeto'*? Neko psihično značilnost ali način obnašanja, ki je drugačen od obnašanja večine? Zdi se, da ima pridevnik *'kmeto'* na tem mestu pejorativni pomen. Blaž je stigmatiziran: je *'treš kmeto metal'*. Ugotovili smo, da je identifikacija outsiderja hkrati njegova stigmatizacija; mesto in poimenovanje (svet in jezik) sovpadeta.

Kaj lahko razberemo iz tega razmišljanja? Spoznamo, da je odgovor na moje prvo vprašanje na določeni ravni definiral položaj Blaža v skupnosti, da ga je navzoča skupina mladih diskvalificirala (kot kompetentnega) na podlagi identitete glasbe in mišljenja. Na tem mestu se nam zastavlja vprašanje, kakšen položaj mora zavzemati mlad fant v skupnosti, da je kompetenten za razlago, kako potekajo priprave na ples? Oziroma, če si vprašanje zastavimo širše, kakšno je razmerje med outsiderjem in insiderjem?

Erving Goffman [1987] poudarja, da mora vsak igralec odigrati svojo vlogo, da bi obdržali skupno definicijo situacije (realnosti). Tisti, ki tega iz kakršnihkoli razlogov ne naredi, ne pomaga vzdrževati skupne konstrukcije realnosti in je zato outsider, diskvalificiran kot primeren. Pierre Bourdieu ugotavlja, da so »pogoji primernosti prvotno družbeni pogoji,« da vključujejo obstoj institucij, ki jih pisec razume kot »relativno trajen niz družbenih odnosov, ki podelijo posamezniku moč in status.« [1994, 9] Institucija podeli posamezniku pristojnost, da govori, t. j. po Johnu L. Austinu, [1990] da izvrši dejanje. Posameznik, ki govori (izvršuje določeno dejanje), mora pravzaprav zadostiti dvema pogojema: institucija ga mora »avtorizirati, da govori, in drugi ga morajo prepoznati kot takega.« [Bourdieu, 1994, 9] Takega posameznika lahko imenujemo insider.

Preden preidem na analizo razmerja med insiderjem in outsiderjem, se mi zdi nujno vključiti v prispevek še sledeč odlomek:

V: *Neki sm te glih hotla uprašat, (2 sek) neki zlo pomembnega, ja, zakaj je u bistvu blo tok pozn (1 sek) letos? Ti si se enostauno odloču, če se ti ne b odloču...*

J: *Ne, veš kaj, (2 sek) (PREMIŠLJUJOČE) dolgo, dolgo se ni noben (se ne sliši dobro 2 sek) ...plesu. (1 sek) Pol, (1 sek) dva tedna prej sm njemu reku, nj tist (tistemu), (1 sek) nj tistemu Darku, ne, tist, ki je z ansambлом Mars.*

V: *To je ta, Boroučan?*

J: *Ta, ki bo zdej tuki. (Nekdo pokliče: »Marjeta!« in Jan za 1 sek prekine pripoved.) Zdej, mu rečem, da, če bi igrau tuki.*

V: *Hm.*

J: *In pol (2 sek) je blo to use u redu, mi je reku to, smo se zmenli, ni kakšnga bolšga za dobit. Ti (1 sek) en teden prej ne morš se menit z muziko. (1 sek) Tkole: js sm biu bolan, sm še zdej, sm še zdej. (4 sek) Nobeden se ni nč zmenu, (1 sek) ne. A brez plesa u Borovu, to bi blo neki čudneha. (1 sek) Eden mi je obljubu, da bomo tekli do Splita (Marjeta se smeji.), če ga ne bo, (Marjeta se smeji) drugi, da nas bo ubiu, (1 sek) zdej more bit.*

V: *Kdo to?*

J: *Ples, ples.#*

V: *Vem. Kdo je to reku?#*

M: *To je tradicija.# Človek. Tle en člouk.*

J: *Starejši.*

V: *Starejši, mlajši?*

J: *Starejši.*

V: *Aha, starejši. (3 sek)*

J: *Tko smo se odločili. (1 sek)*

V: *Aha.*

Moje vprašanje v tem odlomku je skoraj prošnja s poudarkom, da je odgovor na to vprašanje zame pomemben. Zanimalo me je ozadje, zakaj so tisto leto tako pozno organizirali ples in ali je mogoče, da plesa za Marvelko sploh ni: *'Ti si se enostavno odloču, če se ti ne b odloču...'* Prav ta dodatek v vprašanju je usmeril Janovo pripoved, ki v tem citatu predstavlja prelom v najinem pogovoru, kajti Jan postane zaupljivejši in rekonstruira (pred)situacijo, ki ga je postavila v pozicijo glavnega organizatorja. Jan za razlago, da se *'dolgo, dolgo ni noben'* odločil, takoj preide v: *'Pol, (1 sek) dva tedna prej (pred plesom – moja op.) sm njemu reku nj tist, (1 sek) nj tistemu Darku, ne, tist, ki je z ansambлом Mars... Zdej, mu rečem, da, če bi igrau tuki.'* Dolgo (ponovitev *'dolgo, dolgo'* izraža dolgost trajanja) se noben v vasi ni postavil v vlogo glavnega organizatorja, potem pa se je Jan zmenil z Darkom, da bo igral na plesu. Ali je Jan s tem dejanjem postal glavni organizator? Zakaj bi lahko bil dogovor z glasbenim izvajalcem ključni dogodek, ki je oz. s katerim se je Jan postavil v vlogo glavnega organizatorja? Ker brez glasbe ni plesa. In *'brez plesa u Borovu, to bi blo neki čudneha,'* bi bilo izročilo pretrgano.

Toda zakaj prav Jan in ne kdo drug? *'A brez plesa u Borovu, to bi blo neki čudneha,'* razmišlja Jan. Zavedal se je, da ples mora biti in hkrati se je zavedal, da mu Borovci dajejo pravico, da ples organizira. Zavedal se je, da je kompetenten in čutil je moralno obvezo, ki je bila podprta z grožnjami: *'Eden mi je obljubu, da bomo tekli do Splita, če ga ne bo, drugi, da nas bo ubiu, (1 sek) zdej more bit.'* Na moje vprašanje, kdo je to

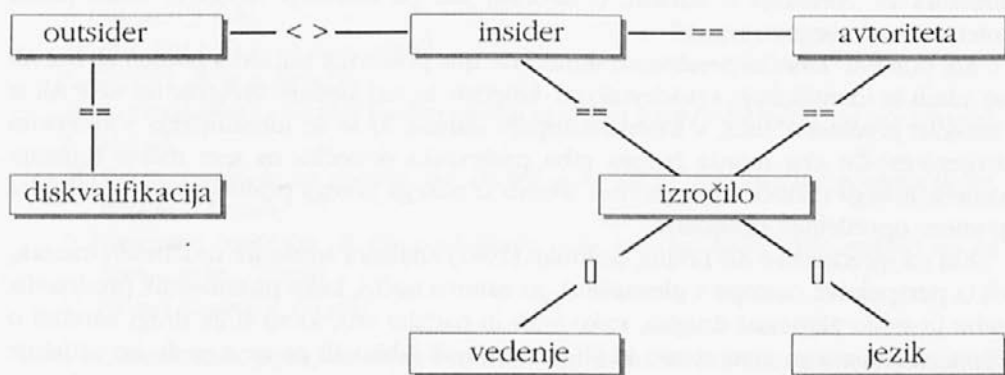
rekel, mi Marjeta odgovori: 'Človek. Tle en člouk.' Jan doda: 'Starejši.' Avtoriteta starejše generacije vaščanov zahteva obnavljanje vsebin izročila oz. povedano drugače: izročilo se artikulira z avtoriteto, ki ga poseablja. Toda kljub temu, da so zahteve avtoritete jasno artikulirane, ima izročilo videz nečesa nepremakljivega, nečesa, kar je nad posameznikom: 'To je tradicija.'

Vas se še vedno močno identificira s tradicijo. Še vedno sta živa vedenje in ravnanje ljudi, kot ju narekuje tradicija. Tradicionalni vzorci vedenja imajo značaj rutine in tako zagotavljajo varnost vsakdanjega in prazničnega življenja. Zato sklepam, da je bilo moje vprašanje: 'Kdo je to reku?' s stališča mladih v vasi prav gotovo naivno. Da gre za tradicijo, avtoriteto starejših, se zdi v njihovem svetu samoumevno. Za nemo (neizrečeno) znanje je značilno prav to, da se zanj predpostavlja, da ga vsak ima.

Izbran odlomek pravzaprav razkriva dvojje: razkriva Janovo pozicijo v vasi in vpliv vaške avtoritete na dogajanje v vasi, na to, da se nekaj zgodi. Kdo je torej insider? Outsider po svojem bistvu ne more insiderju predstavljati avtoritete. Starejši insider je torej tisti, ki poseduje moč avtoritete in ki zahteva, da se ohranja tradicija oz. vrednostni sistem, ki ga narekuje izročilo. Mlad fant, ki se odloči, da bo glavni organizator plesa in ki mu je naložena skrb za pripravo plesa, pa na določeni ravni »kandidira« za vstop v skupnost starejših, podvrže se iniciaciji. S pripravo plesa glavni organizator dokaže, da je upravičen do določenih kompetenc v skupnosti, t. j., da je insider.

Prav nasprotno od outsiderja Blaža so torej insiderji mladi, ki so sodelovali pri pogovoru: Jan kot glavni organizator plesa in njegovi pomočniki. Kot organizatorji plesa so kompetentni, so legitimni predstavniki prenosa izročila. Insider upošteva pravila, ki jih narekuje izročilo, ki ga poseablja starejši člani skupnosti, ki s svojim vedenjem in prek jezika manifestirajo avtoriteto. Ko insider pravila spoštuje, ko se obnaša po postavljenih merilih, jih posredno neguje in tako ohranja splošni kulturni vzorec vasi. S tako držo ga skupnost sprejema: avtoriteta vasi njegovo držo nagradi tako, da mu podeli določene kompetence (npr. organizacijo plesa). Insider vzame nase vlogo, ki mu jo avtoriteta podeli in se hkrati identificira z njo.

Insider - Outsider

Slika 2: Kategoriji insider in outsider sta povezani kot nasprotje. Insider je avtoriteta, saj poseablja izročilo, ker s svojim vedenjem in z jezikom ohranja tradicionalno podobo sveta. Outsider pa s svojim vedenjem odstopa od normativa, ki ga narekuje izročilo, zato je zunaj skupnosti, diskvalificiran in nekompetenten. Outsider insiderju drži ogledalo, ko s svojim vedenjem določa meje splošno sprejemljive podobe sveta.

Ugotovili smo že, da se starejši vaščani še vedno močno identificirajo s tradicijo. Kaj pa skupina mladih?

J: Ja, učasih ni biu zvečer ples, ne. (1 sek)

V: Kako pa?

J: Po maši (1 sek) se je začel ples (1 sek) in do treh, štirh, no do štirh pa pou (1 sek) po soncu, ne, (ne sliši se dobro beseda) so te morl, do treh.

V: Aha, zdej ni več tega plesa?

J: Je. Bo. Letos bo.

V: Kje, tu?

J: Bo. Sej Jurij ve, je že snemau on, prejšnja leta. Ko konča maša, (1 sek) se nardi eno tako (1 sek) kmečko (NERODNOST) predstavo. (smeh)

N7: Kako predstavo?

J: Njprj je predstava pred (1 sek) cerkvijo. (7 sek) In pol je ena povorka hor, s harmoniko zjutraj in pol je na plesišču in plešejo. Se reče: prvi ples.

V: Prvi ples. (2 sek) Ampak žurka... (2 sek)

N7: Zvečer.

J: Zvečer. (1 sek) Veš, kaj je, zdej ne vem...

M: Veš, kako te ubije...

J: Ne vem, stavu sm, ne morš čz dan pit, ne. (Smeh)

M: To je za take starejše, k so pr maši, za use k so pr maši, pol nardijo usi skupaj...

N7: Ene tri bire, pa so dobri.

M: In pol... in spiye malo, zopet se pozna, tisto, kar se spiye. Malo taku, pa še so (smeh, se ne sliši dobro). (2 sek)

Najprej zbode v oči Janova opredelitev tradicionalnega javnega praznovanja s plesom za 'kmečko predstavo' in nato kritičen odnos skupine mladih do vedenja starejših na plesu.

Jan označi praznovanje za kmečko predstavo: 'Ko konča maša, (1 sek) se nardi eno tako (1 sek) kmečko predstavo.' Zanimivo je, da se N7 (Neznanec 7) Janu čudi: 'Kako predstavo?' Zdi se, da N7 ne razmišlja o obredu kot o predstavi. V svetu N7 (še) ni prostora za vprašanja o danem, o izročilu, Jan pa razmišlja drugače. Kako lahko interpretiram njegovo izjavo?

Kaj pomeni 'kmečka predstava', 'kmečko'? Ima pridevnik slabšalni pomen ali ne? Ali se mladi še identificirajo s pridevnikom 'kmečki', ki tudi opisuje življenje na vasi? Ali je 'kmečka predstava' tista, v kateri nastopajo starejši, ki se še identificirajo s kmečkim življenjem? Če ima morda Janova raba pridevnika 'kmečki' na tem mestu funkcijo generacijskega razločevanja, pa nosi 'kmeto' iz našega prvega primera gotovo slabšalni pomen: opredeljuje outsiderja.

Kaj pa 'predstava'? Ko Erving Goffman [1987] analizira strukture družbenih interakcij (s perspektive nastopa v gledališču), ga zanima način, kako posameznik predstavlja sebe in svojo aktivnost drugim, kako vodi in nadzira vtis, ki so si ga drugi naredili o njem, in zanima ga vrsta stvari, ki jih posameznik lahko ali pa ne naredi, ko vzdržuje svojo podobo pred drugimi. Predstava ima načeloma značaj rutine in igralec se navadno ne zaveda, kako šablonska je njegova igra. S terminom 'predstava' oz. 'nastop' torej Goffman označuje vso aktivnost danega udeleženca v dani priložnosti, ki služi vplivanju na kakršenkoli način na kogarkoli od ostalih udeležencev. K predstavi prispeva tudi občinstvo, opazovalci ali soudeleženci. Predstavo torej določajo vloge (glavni in stranski igralci), scenografija, rekviziti, občinstvo itd. Gre torej za

gledališče, za način, kako se predstavimo. Temeljno delo dramaturga in režiserja v našem primeru opravi izročilo. Okvir je že ves čas dan, samo posamezniki se skozi čas menjajo v vlogah. Vloge, ki jo igraš, si ne ustvariš sam, temveč si jo izbereš med že institucionaliziranimi možnostmi.

Enako zanimivo je vedenje starejših na prvem plesu, o katerem govorijo mladi. Starejši naj bi mladim pomenili avtoriteto, vzor. Jan pa nasprotno meni, da so (starejši) udeleženci prvega plesa vinjeni že popoldne in je mnenja, da *'ne morš čz dan pit'*. Marjeta je enakega mnenja: *'...in spiye malo, zopet se pozna, tisto, kar se spiye,'* N7 pa komentira, da starejši po maši spiyejo *'tri bire, pa so dobri.'* Mladi torej kritično ocenjujejo vedenje starejših. Toda spomnimo se na že analizirani odlomek:

J: ...A brez plesa u Borovu, to bi blo neki čudneha. (1 sek) Eden mi je obljubu, da bomo tekli do Splita (Marjeta se smeji.), če ga ne bo, (Marjeta se smeji) drugi, da nas bo ubiu, (1 sek) zdej more bit.

V: Kdo to?

J: Ples, ples.#

V: Vem. Kdo je to reku?#

M: To je tradicija.# Človek. Tle en člouk.

J: Starejši.

Dodajmo mu še sledečega:

V: Kaj pa potem starejši ljudje? (3 sek) Niso zadovoljni? (2 sek)

J: Vidiš, tako ti povem (ZAUPLJIVO): eno leto je blo tle, (1 sek) Baltazar je biu. Si slišala za Baltazar?

V: Ja.

J: Iiti niso igrali harmonike. In je takoj eden obljubiu, da bodo drugi dan, lonci pa kozice bodo letele...

V: Ja, to je ta isti?#

J: (JEZNO) In takoj vidiš, da ni neki, ne.# (1 sek)

V: To je ta isti, k je re...

J: Ne, to je en drugi. Lenart. (2 sek) Ga ne poznaš.

V: Kako?

J: Lenart. (3 sek)

M: Ma, kaj ti je to ta stari reku?

J: Ne, tisti, ki je u Nemčiji.

M: So prpotovali ta starejši ljudje (ne sliši se dobro 2 sek) z Nemčije, od use pousod.

J: Zdomci.

M: Zdomci pridejo za opasilo, ne. In pol je še, če ni one muzike z njihovih let, hoveje... (smeh)

J: Slovenska tradicija. K Bosanci imejo tisto njihovo kolo, tako mamu mi tu harmoniko. (3 sek)

V: Po celi Sloveniji. (1 sek)

Prvi odlomek nam pove, da čeprav morda med mladimi ni volje, da bi organizirali ples, ta mora biti, ker tako zahteva tradicija (avtoriteta). Tako se mladi uklonijo željam starejše avtoritete. Iz drugega odlomka razberemo, da je enako pri pripravah na ples: organizatorji spoštujejo glasbeni okus zdomcev, ki se vrnejo za praznik domov iz tujine. Zvoki harmonike zdomcem pričajo, da so doma. Toda prav *'harmonika'* je tista, zaradi katere pride do problema pri izbiri glasbene skupine: mladi bi raje izbrali ansambel, ki izvaja popularno glasbo, a vendar upoštevajo želje starejših (avtoritete),

izražene v obliki groženj: *'In je takoj eden obljubiu, da bodo drugi dan, lonci pa kozice bodo letele...'* Hkrati je paradokсна pozicija zdomcev: kljub temu, da ne živijo v domači vasi, t. j. živijo zunaj, so znotraj. S svojim glasbenim okusom ohranjajo tradicijo in v odnosu do mladih predstavljajo avtoriteto. So insiderji, ki bistveno vplivajo na izbor glasbene skupine in torej bistveno posežejo v priprave in v dogajanje na plesu.

V tem kontekstu je zanimivo, da je Jan v tem odlomku primerjal slovensko narodno-zabavno glasbo, glasbo, ki jo želijo na plesu poslušati starejši, z *'bosansko'*. Bosanska narodno-zabavna glasba je, z Janovega stališča, za »Bosance« sprejemljiva in tako je slovenska za Slovence. Toda *'Bosanc'* pomeni v Janovem svetu outsider:

J: ... moj sosed je biu Bosanc, musliman, se ni opazlo, ni tako od daleč člouk, da bi komu kaj žalha naredu. Na primer, ko je pa Joco, je mel kvadratasto glavo, čisti Bosanc.

Po Janovem mnenju je mogoče »Bosance« (ki seveda niso zgolj tujci, temveč ima ta pojem v družbi sprejeto pejorativno konotacijo) po fiziognomiji (*'kvadratasta glava' = 'čisti Bosanc'*) spoznati ali pa ne. Vprašanje je, ali se v fizičnem prepoznavanju »Bosancev« ne skriva prepoznavanje tistih, ki imajo družbeno sprejete značilnosti »Bosanca« (tisti, ki komu *'kaj žalha nardi'*) v nasprotju z značilnostmi Slovenca, t. j. prav nasprotno – dobrega človeka. Meja med domačinom (insiderjem) in tujcem (outsiderjem) je torej vedenjska (kulturalna). V tem kontekstu je zanimivo Janovo razumevanje nasprotja tujec (*'Bosanc', 'musliman'*) – domačin (*'moj sosed'*). *'Bosanc'*, čeprav *'moj sosed'* (stanuje v istem naselju), je tujec (outsider). Tako se zdi, da ni slučajno izbral primerjavo slovenske narodno-zabavne glasbe z bosansko. Ali je glasba, ki jo poslušajo starejši in zdomci za Jana outsiderska, nesprejemljiva?

Mladi imajo torej do avtoritete starejših ambivalenten odnos: po eni strani se njihovim zahtevam podreduje, kajti avtoriteta poseduje moč nad učencem, po drugi strani pa kritično ocenjujejo njihovo vedenje. Kakšna je lahko posledica ambivalentnega odnosa mladih do avtoritete, izročila? Vprašanje lahko postavim tudi drugače: Kaj se zgodi, če idolizacija avtoritete ne obstaja? V tem primeru pride do institucionalne krize in nenazadnje do preloma z določeno obliko oz. načinom funkcioniranja. Kriza se je tisto leto v Borovu manifestirala s problematizacijo organizacije plesa za Marvelko. S perspektive mladih torej starejši – avtoriteta, ki ima kompetence, da prenese vsebino izročila na mladi rod, s svojim vedenjem na plesu in grožnjami pred plesom, problematizira svojo pozicijo avtoritete. Zato lahko sklepamo, da se bo v prihodnosti izročilo spremenilo in danes je ples na vaški praznik prej izjema kot pravilo (glej sl. 3).

V nezavidljivem, ambivalentnem položaju je bil tudi Jan tisto leto glavni organizator plesa. Preberimo še naslednji odlomek:

V: Kaj pa dekleta?

J: Dekleta, dekleta ...

N5: Bodo plesala. (Nekaj se jih zasmeji.)

M: Ča je, ča je? Znaš kolko cajta jst... (se ne sliši dobro)

J: Da bi nardili (1 sek) tisti, ne, striptis ples, ne...

M: Ma, dej, dej. (moj smeh) Ma lej... (smeh)

J: Nisi za to, ne vem zakaj, (1 sek) kt da je to malo teže.

M: Ne, znaš kaj je, (se obrne k meni) to je tle, pri plesi je to, samo ne bo tahega dela in use kokr druga leta, ki pride muzika večja, tud več naroda je, tako. Je po vseh tle, u Kališču je tud ples.

J: Zdej, če ni puno naroda, ne morš ple (plesat), plesat striptiza, ne.
M: Ja. Tud to. Itak.

Sprememba izročila

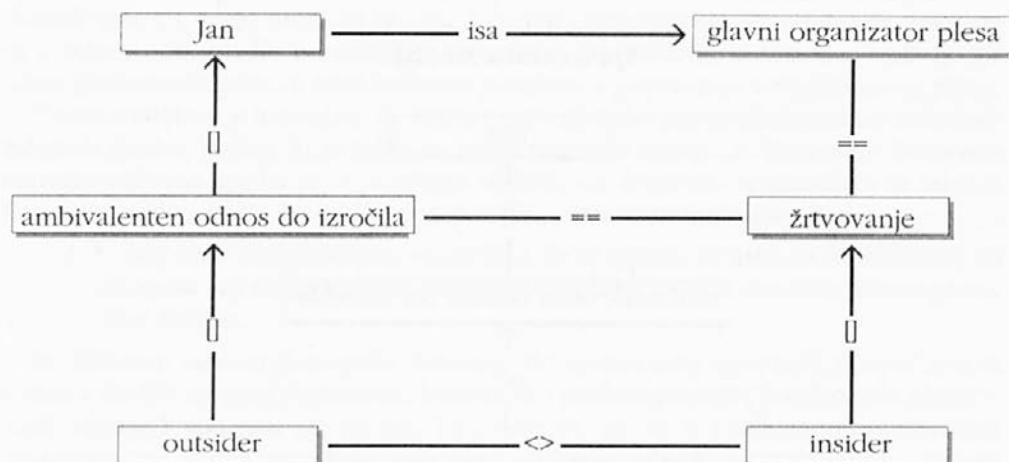
Slika 3: Skupnost mladih v vasi, ki ji pripada tudi Jan (glavni organizator plesa), izročila ne sprejema v celoti, saj ima do njega ambivalenten odnos. Dvom se pojavi, ko se nova generacija ne more več prilagoditi vsebini, ki jo določa tradicija, t. j. ko izročilo kot ogrodje in orodje za funkcioniranje v svetu ni več uporabno. Ambivalenten odnos mladih do izročila je torej posledica generacijskega razlikovanja. Sklepamo lahko, da se bo v prihodnosti izročilo spremenilo prav zaradi -današnje- ambivalence mladih do le-tega. To, da se bo izročilo spremenilo, kaže na njegov reproduktivni značaj: izročilo je proces nenehnega iskanja in določanja pomenov.

Čeprav se je moje vprašanje: 'Kaj pa dekleta?' nanašalo na delitev vlog po spolu pri organizaciji plesa, je vsebina tega odlomka dialog med Janom in Marjeto, v katerem Jan izziva Marjeto s slači-plesom. Marjeti je nerodno in želi preusmeriti temo pogovora z osebne na splošno raven (Obrne se name in poudari, da bo 'letos' drugače, ker na plesu ne bo igrala 'muzika večja' in bo zato manj 'naroda'), vendar jo Jan še izziva, dokler nazadnje ne sprejme igre.

Če naredimo primerjavo med odlomkom, v katerem Jan opisuje prvi ples in zadnjim odlomkom, opazimo, da sta na določeni ravni povezana: oba govorita o plesu. Hkrati pa ju ta povezava evidentno zoperstavlja. Nasproti si stojita večerni (slači) in dopoldanski (prvi) ples, modifikacija nasproti tradiciji. Gre za nasprotje dveh modusov razumevanja sveta: med načinom, kako razumejo svet mladi in načinom, kako ga razumejo starejši. Jan kot 19-letni fant pripada svetu mladih in zato odnos mladih do izročila po eni strani sodoloča tudi njegov odnos.

Kakšen je torej Janov odnos do izročila? Na eni strani ga opredeljuje Janova družbena vloga, t. j. vloga glavnega organizatorja, na drugi pa ambivalenten odnos mladih, ki jim sam pripada. Jan kot glavni organizator plesa na določeni ravni izročilo neguje, v poziciji mladega fanta pa ima do izročila ciničen odnos.

Glavni organizator plesa

Slika 4: Jan je z žrtvovanjem potrdil svoj status insiderja, njegova pripadnost skupini mladih v vasi pa ga povezuje z ambivalentnim odnosom do izročila, kar ga postavi v pozicijo outsiderja. Jan je v vlogi glavnega organizatorja zvest tradiciji, njegovo žrtvovanje je odločitev obnoviti tradicijo, a je hkrati outsider v insiderstvu: npr. njegov glasbeni okus se razlikuje od okusa starejših, avtoritete.

Vrnimo se zdaj k našemu prvemu odlomku in se spomnimo, kakšen je bil moj komentar na Blaževu diskvalifikacijo: 'No, OK. Blaž je drugačen.' Čeprav naj bi raziskovalec ostal vrednostno nevtralen, se zdi, da je to nemogoče. Raziskovalec ne more ostati nevtralen, saj bi bil neudeležen. Čeprav nečlan skupnosti in čeprav nepoučen, je v času pogovora (raziskave) prisoten in zato na določeni ravni del skupnosti. Negativen odnos skupine do Blaža mi je sicer neprijeten, a tega ne morem izreči, ker potrebujem Janovo naklonjenost, potrebujem ga kot informatorja. Pierre Bourdieu ugotavlja, da »obzirnost ni nič drugega kot zmožnost govorca, da točno oceni pogoje trga (t. j. družbenega polja) in da proizvede jezikovne izraze, ki so jim primerni, t. j. izraze, ki so ustrezno omiljeni.« [1994, 20] Cenzura jezika torej izhaja iz pogojev družbenega polja.

Kaj lahko spoznamo iz tega razmišljanja? Spoznamo, da odlomek, ki sicer tematizira razmerje med outsiderjem in insiderjem, hkrati tematizira tudi razmerje med informatorjem in raziskovalcem. Čeprav Robert S. Weiss poudarja, da sta informator in raziskovalec partnerja »v razvijanju raziskovalne informacije,« da je njuno razmerje »določeno kot eno od enakovrednih, kljub temu, da imata različne odgovornosti,« [1995, 134-135] mi pripoved in dogodek (interakcijska situacija) pogovora sugerirata drugačno podobo. Po eni strani je ta opredeljena z razmerjem med podrejenim in avtoriteto, torej z razmerjem, ki ga lahko definiram kot asimetrično, po drugi pa s srečanjem dveh življenjskih svetov, ki preprosto sta in sama po sebi ne postulirata nobene vrednosti.

Pozicija, s katere v interakcijo stopa raziskovalec, je najprej pozicija učenca. Ta način vstopa in bivanja v interakciji se zdi na eni strani dovolj demokratičen in omili informatorjevo predstavo o raziskovalcu kot avtoriteti, na drugi strani pa je to edina

pozicija, ki omogoča raziskovalcu spoznati in razumeti realnost drugega, t. j. informatorja in njegov življenjski svet. Če pustimo informatorju, da nas uči, bomo enostavno zvedeli veliko več: ne zgolj tisto, kar smo si predstavljali, temveč tudi tisto, česar nismo opazili. Poleg tega je pomembna strategija izjavljanja, kajti funkcionira kot dodatno sporočilo, kot dodaten tekst.

Tako se Jan zaveda, da prihajam iz drugačnega življenjskega (jezikovnega) sveta in eksplicitno sprejme vlogo učitelja, ki sem mu jo dodelila ter me pouči: *'Se reče: prvi ples.'* in *'To se reče: korta.'* Enako pozicijo zavzame Jan že na začetku pogovora, ko mi razloži, da v Borovu ne rečejo prazniku opasilo, temveč sveta Marvelka in doda, da je *'verzija opasilo prišla iz Možnice'*.

Razmerje je asimetrično tudi, ko je informator v podrejenem položaju, raziskovalec pa funkcionira kot avtoriteta, ki je najprej vidna v tehničnih pripomočkih in potem simbolna moč, ki se kaže v usmerjanju in nadziranju pogovora.

Tako se na nekem mestu v intervjuju, kjer vprašujem o vstopnini za ples,

V: *In bo vstopnina letos?*

J: *Bo. (1) Ne vemo še, koliko bo, (1) ma ne bo dosti. (2)*

V: (smeh) *Ni problema. Se plača. (smeh)*

N4: *Malo zaslužmo za muziko. (splošen smeh)*

vloge med menoj ter Janom in Marjeto obrnejo. Borovca se postavita v vlogo vpraševalca:

M: *Jaaja, če vas bo usaj tolku, kokr nas je tle ... (Ne sliši se dobro.)*

J: *Kolko vas je, petnajst vas je?*

V: *Sedemnajst.*

J: *No, evo.*

M: *Vas je tolku? (1)*

V: *Mh.*

J: *In usi tu ssss (spite)? (1)*

V: *Mh, (smeh) noro. (smeh) (5) Kaj pa plakate? Kje se pa to...*

J: *To da... (2)*

M: *Skupina...*

J: *Ansambel, (1) bend (1) in pol napiše eden, ponavadi so punce, letos ne bojo. (1)*

Nekaj časa igram svojo novo vlogo, potem pa se spet postavim na mesto raziskovalke in zamenjam temo, preusmerim pozornost. Se pravi: napravim ponovni obrat, a zanimivo je, da Jan in Marjeta ne vztrajata, temveč sledita mojemu usmerjanju. V našem razmerju sem torej predstavljala avtoriteto.

Kaj pa snemanje pogovora, uporaba kasetofona? Čeprav sem v raziskavi tematizirala organizacijo plesa, me ni toliko zanimala analiza samega dogodka, t. j. priprava plesa, temveč bolj analiza tega, kako ga informator vidi oz. nanj reagira, zato je bilo snemanje pogovora skoraj nujno. Poleg tega živosti pogovora ne moremo zajeti oz. ohraniti zgolj z beleženjem. Snemanje pogovora nam, kot sem že omenila, omogoča, da ob pripovedi lahko razbiramo tudi kontekst.

Toda prižgan kasetofon med pogovorom spominja ljudi na to, da bo njihov govor posnet. «Celo, ko se zdi, da so ljudje nehali biti pozorni nanj, jih njegova prisotnost omejuje.» [Weiss, 1995, 53] Janovo stališče o snemanju je bilo jasno, a nikoli eksplicitno izraženo: *'Še dobro, da so prazne (baterije – moja op.)'* in *'Ti, ustavi, snema!'* ter *'Čuj, to ne snema več?'* Uporaba kasetofona lahko v določenih okoliščinah ljudi odvrne od

odkritosti, ker jih lahko posnet material, npr. diskreditira. Zato je naslednje vprašanje, ki se mi na tem mestu odpira, etične narave. Ali sme raziskovalec, npr. »v imenu znanosti«, snemati pogovor, če se zaveda, da pripovedovalec prikrito nasprotuje? Ali sme raziskovalec v ta namen izkoristiti pozicijo avtoritete, ki jo predstavlja v informatorjevih očeh?

Dejstvo, da se intervju snema na kaseto, narekuje kontrolo izgovorjenega. Zavest o tem dejstvu pa ni bila ves čas pogovora enako močna. Na tem mestu se jasno manifestira:

M: Kj bo letos samoprispevek? (nanaša se na Jana) A, Jan?

J: E?

M: Bo samoprispevek?

J: Bomo še vidl. Bo treba škatlico naredit. (smeh) (5 sek) Čuj, to ne snema več?

V: Hm?

J: Ne snema.#

V: Ne snema.# Fertik. (govorim kasetofonu) Snemaš? Snema. (smeh) Neki snema, ja. Snemaš? (Sliši se žvižg iz ozadja.) (4 sek)

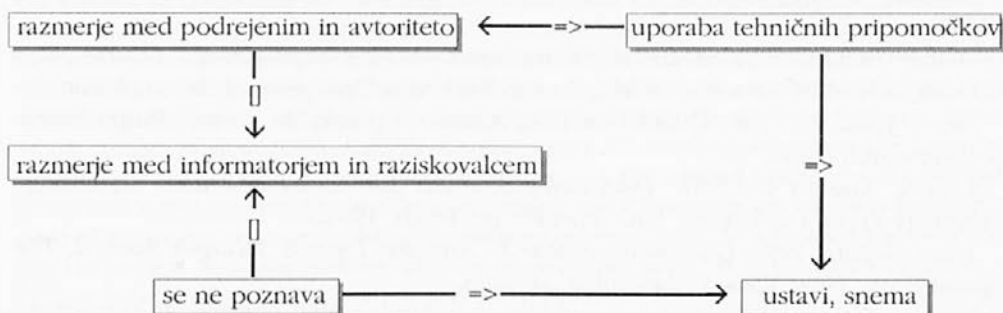
Marjetino vprašanje: 'Kj bo letos samoprispevek?' je namenjeno Janu. A zdi se, da Jan v tem delu ni skoncentriran na pogovor, da ni prisoten. Z vprašanjem o snemanju: 'Čuj, to ne snema več?', ki sledi petsekundnemu premolku, se spet osredotoči na interakcijsko situacijo. Sledi moj poskus demistifikacije snemanja pogovora. To skušam narediti na zabaven način tako, da kasetofon počlovečim, ko se pogovarjam z njim: 'Snemaš? Snema. (smeh) Neki snema, ja. Snemaš?'

Razmerje med informatorjem in raziskovalcem pa je hkrati interakcija dveh življenjskih svetov. Čudno je. Čudno je, da se pogovarjava, pri tm, da se ne poznavata, razmišlja Jan. Stavke izraža nelagodje, ki izvira iz tujosti dveh ljudi, dveh življenjskih svetov. Teren je interakcijski prostor dveh tujcev, kar sproža navzočnost nevsakdanje realnosti. Steven Webster v članku *Dialog in fikcija v etnografiji* [1982] razlaga, da je bila med antropologom in gostiteljem vedno določena oblika vzajemne pretveze, ki je odražala njun situacijski dogovor, da sta drug drugemu dobrodošla v njunih kulturah. Toda če predpostavimo, da vodi antropologa v raziskovanje želja spoznati drugačno od domačega, potem se na terenu, ki je ne-dom, počuti nedomače, tuje. Antropolog se poda od doma, od tam, kjer se počuti domače, v nedomač, tuj svet. Enako tuje ('čudno') se najverjetneje počuti informator, ko sprejme povabilo na obisk nedomačega sveta, ko stopi v interakcijo z raziskovalcem.

Modeli domačega sveta, navadne tipizacijske sheme so zato ob vstopu v interakcijo neuporabne. V interakciji se med seboj pogajajo in nastajajo nove. [Berger, Luckmann, 1988] Jezik se tako modificira s cenzuro, ki izhaja iz strukture družbenega polja. [Bourdieu, 1994] Da je Jan skušal govoriti nenarečno, torej da je prevajal narečje v knjižni jezik, da sem sama skušala slediti njegovemu dialektu, kaže na skupno željo po zblizanju obeh realnosti prek jezika. V tem smislu je povedna raba oz. že kar igra rabe besed Borovc in Borovčan. Jan se na nekem mestu v začetnem delu intervjuja popravi: 'To je tle (1 sek) tud (1 sek) Borouc, Boroučan...' Popravek kaže na samocenzuro. Zakaj? Zdi se, da Jan ne pozablja, da se pripoved snema, in ne pozablja, da se pogovarja z nekom, ki izhaja iz drugačnega govornega okolja in ga morda ne bo razumel, če z njim ne bo govoril »pravilno slovensko«. Mogoče se mu zdi, da je »Borovčan« pravilna slovenska beseda. Kasneje ga spomnim, o čem je pripovedoval z njegovimi besedami: 'Boroučan in štirje kompanjoni,' ker sem prepričana, da uporabljam njegov dialekt. Enako storim

na nekem drugem mestu: *'To je ta, Boroučan?'* Oba z Janom se želiva približati drug drugemu: Jan je prepričan, da govori pravilno (knjižno) slovensko, sama pa sem prepričana, da uporabljam njegov dialekt. Potem pravi Jan: *'...Brouceu in th...'* To me končno napelje k razmišljanju, da besedo uporabljam napačno in ga zato vprašam: *'A Borouc, ne Boroučan?'* Jan odgovori: *'Borouc.'* Situacija je smešna, a jasno ilustrira skupno željo po zblizanju obeh realnosti prek jezika.

Razmerje med informatorjem in raziskovalcem

Slika 5: Srečanje dveh (tujih) svetov (se ne poznava) v interakcijski situaciji na terenu je del dialektičnega razmerja med informatorjem in raziskovalcem. Prav tako je razmerje med podrejenim in avtoriteto del razmerja med informatorjem in raziskovalcem. Avtoriteto v interakcijski situaciji ustvarja uporaba tehničnih pripomočkov. Uporaba tehničnih pripomočkov, ki manifestirajo avtoriteto in s tem povezano zavest o ohranitvi, trajnosti zapisa, narekuje nadzor govora: ustavi, snema. Tujost dveh svetov v interakcijski situaciji ovira snemanje pogovora.

Zaključek

Opazili smo, da kvalitativna analiza vključuje fenomenološko in hermenevitično tradicijo. Fenomenolog odkriva, kako si posameznik razlaga svoj izkustveni svet, iz načina, kako govori o njem. Njegov odnos do informatorja je spoštljiv, neagresiven, omogoča mu, da se samopredstavi. Ker poteka raziskovanje na terenu, ki je prostor interakcije, poteka pravzaprav znotraj dialoga navadno različnih kultur. Vpletenosti raziskovalca se ni mogoče in se je hkrati tudi nesmiselno ogniti. Raziskovanje v okolju, ki je drugačno od vsakdanjega sveta raziskovalca, postavlja mejo, ki pa ni ovira, temveč je konstitutivna za hermenevitično interpretacijo: kakor časovno razdaljo (čas nastanka nekega teksta in čas današnjega interpreta), tako tudi kulturno razliko spaja stalnost navade in tradicije. Na eni strani lahko Drugega razumem vsaj zato, ker si deliva skupno izkušnjo človeškosti, na drugi strani se perspektivi Drugega in mene (objekta in subjekta) v dialogu prepletata in spajata ter tako nastaja nova. Etnološka pripoved je interpretacija, ki povezuje svet informatorja in svet raziskovalca za bralca.

Literatura:

ADAM, Frane, 1987: *Alfred Schütz. Fenomenologija (vsakdanjega) življenjskega sveta kot izhod iz krize (pozitivističnega) družboslovja*, Predgovor k prevodom A. Schütza, *Nova revija*, VI, 65/66, Ljubljana, 1987, str. 1586-1597.

AUSTIN, John L., 1990: *Kako napravimo kaj z besedami*, ŠKUC, Filozofska fakulteta, Ljubljana, Studia humanitatis.

BERGER, P. L., LUCKMANN, Th., 1988: *Družbena konstrukcija realnosti: razprava iz sociologije znanja*, CZ, Ljubljana, Misel in čas.

BOURDIEU, Pierre, 1994: *Language and Symbolic Power*, J. B. Thompson (ur.), Harvard University Press, Cambridge, Mass.

FIFKAK, Jurij, 1999: *Ljudstvo mora spoznati sebe, Podobe narodopisja v drugi polovici 19. stoletja*, ZRC SAZU in Forma 7, Ljubljana.

GOFFMAN, Erving, 1987: *The Presentation of the Self in Everyday Life*, Penguin, Middlesex.

MUHR, Thomas, 1997: *ATLAS.ti for Windows, A First Steps Course Short Manual*, Scientific Software Development, Technical University of Berlin, Berlin.

SEIDEL, John V., 1998: *Qualitative Data Analysis, Qualis Research*, <<http://www.qualisresearch.com>>.

STRAUSS, Anselm L., 1987: *Qualitative Analysis for Social Scientists*, Cambridge University Press, Cambridge, MA. (Povzeto po Tesch, 1992.)

TESCH, Renata, 1992: *Qualitative Research: Analysis Types & Software Tools*, 2, The Falmer Press, New York, Philadelphia, London.

WEBSTER, Steven, 1982: *Dialogue and Fiction in Ethnography, Dialectical Anthropology* 7, 2, str. 91-114.

WEISS, Robert S., 1995: *Learning from Strangers, The Art and Method of Qualitative Interview Studies*, The Free Press, New York, London, Toronto, Sydney, Tokyo, Singapore.

Summary

Qualitative Analysis of an Interview

Qualitative text analysis focuses on the relevance system and view of the world which have been contributed by an informant. Contrary to quantitative analysis which merely rechecks hypotheses, qualitative analysis discovers new relations: through his or her own point of view the informant enters the consciousness of the researcher and in this manner expands the horizon of the researcher.

The analysis starts with the disintegration of a text, with its segmentation, and with defining categories which are categorized anew during the analytical process; one constantly moves from the level of data to the level of notions, and back: from the concrete and the particular to the general, and back. Inductive and deductive methods complement each other. This process can also be named with the term used by Glaser and Strauss, a "constant comparison." Constant comparison describes the process of the escalating explanation and definition of categories.

Data can be categorized "manually," but also with the help of a computer program which supports an interpretation of a given document. The ATLAS.ti is a tool of qualitative analysis. It enables a researcher to organize different sources such as textual, graphic or audio data, their analysis and interpretation. The whole material is first organized into a "hermeneutical unit" according to its meaning, whereupon it is possible to simultaneously operate on different levels of analysis and interpretation. The ATLAS.ti program used by the author in the course of her qualitative analysis of an interview is based on the Glaser-Strauss "grounded theory."

The "grounded theory" looks for general relations between categories and their characteristics. A theory is constructed in order to produce concepts which seemingly correspond to the data. Such concepts are initially temporary. They are developed during a process called coding. An analyst asks a question such as "Which category depicts a given event, a given condition?" The

category is then given a temporary code name. There are several kinds of coding. The "in vivo" coding provides the selected text segment with the original expression, that is an easily remembered phrase or term used by the informant. "In vivo" coding is also especially convenient for organizing a vocabulary of dialectal expressions. The "open" coding, on the other hand, furnishes the selected text segment with an appropriate category, or the category which seems most appropriate. The researcher's commentary can be written next to the selected segments and codes. "Theoretical memory units," also called "memos," are used to form concepts during the process of analysis. They help the analyst to gradually move away from the data to the sphere of interpretation. Since most concepts cannot be discovered immediately and directly from the data, the process of developing the classification system - the "organizational" system according to Renata Tesch - is very slow. The researcher has to go through several circles of de-contextualization and re-contextualization: the process of categorizing is followed by testing the text, which is followed by re-categorizing, then by yet another reading of the text, etc. Once the researcher is certain that the chosen category is the appropriate one, he or she can start the "axis" coding which consists of an intensive analysis of one category at a time. In this manner the researcher accumulates the knowledge about the relations between the selected category, and other categories and sub-categories. The analyst then decides which categories are essential for the purpose of the project and tries to define connections between them, thus building the theory implied in the text. Relations between different categories are depicted by drawing a network.

This paper focuses on the analysis and interpretation of selected segments of an interview which was recorded in a Slovene village in 1992. Villagers were preparing a dance for the celebration of *Marvelka*, the Feast of the Assumption. The interview with the head organizer of the dance is half-structured. An unstructured interview namely enables the narrator to express his or her points of view in a more relaxed manner and gives him or her enough space for their introduction. Respect for the informant is essential; informants should not merely represent a tool used to prove different hypotheses; it is important to hear them speak, and to watch them while they talk. They are subjects with their own ways of experiencing the world around them. The Glaser-Strauss "grounded theory" tries to "reconstruct the theory within which an individual perceives and asks concrete questions about life, and provides answers to them."

Qualitative analysis of the text, namely my informant's narration, revealed several basic concepts:

1. Relationship between two categories, between the outsider and the insider:

The two categories which became clear in the course of this analysis, that of the outsider and that of the insider, are connected by their contrast. The insider presents an authority. With his or her behavior and language the insider personifies tradition and preserves the image of the world shaped by this tradition. The outsider, on the other hand, deviates from the norms imposed by tradition. His (or her) place is therefore outside the community: the outsider is disqualified and incompetent. He holds up the mirror for the insider, and through his behavior defines the boundaries of the generally acceptable image of the world.

2. Ambivalent relationship of the young toward tradition, which consequently results in predictions that this tradition is about to change:

The community of young villagers, whose member is also the principal organizer of the dance (the informant), does not entirely embrace tradition, but feels ambivalent toward it. Doubt appears when a new generation cannot adapt to tradition any longer; tradition is no longer the basis nor a useful tool helping it to function in the world. Such an ambivalent relationship of the young toward tradition is therefore the result of the generation gap. It may be presumed that in the future tradition will change because of this very ambivalent attitude of the young. This future change points to the reproductive character of tradition: it is a process of constant search and of defining its meanings.

Let us examine the ambivalence in which Jan, our informant and the dance organizer, has found himself: with his social status and sacrifice he re-affirmed his status of an insider, yet the fact that he belongs to the group of young villagers connects him with the ambivalent attitude

toward tradition, which in turn places him in the position of an outsider. In his role of the principal organizer he remains faithful to tradition - his decision to renew tradition represents his sacrifice - and yet he is an outsider at the same time: his taste in music, for instance, differs from the music taste of older villagers who represent authority.

3. Relation between the informant and the researcher:

The meeting of two (different) worlds ("We have not met," says the informant during our interaction) during fieldwork research is part of the dialectic relationship between the informant and the researcher. The relationship between the one who is subordinate and between authority is likewise incorporated in the relationship between the informant and the researcher. Authority is represented by the use of technical equipment. Its use, which manifests authority and consequently the wish to preserve that which had been recorded, dictates speech control: "Hold it, this is being recorded!" says the informant, thus wishing to censor his narrative. The fact that this is a meeting of two worlds foreign to each other hinders the recording of the interview.

Qualitative analysis implies phenomenological and hermeneutic tradition. Phenomenologists discover how individuals experience the world around them from the manner they speak about it. Phenomenologists' relation toward informants is respectful, non-aggressive, enabling informants to freely speak about themselves. Field research work is carried out through the dialogue of two - usually different - cultures. It is impossible, and also meaningless to avoid the researcher's implication. In an environment which is different from the one the researcher usually lives in, the research process represents a boundary; yet this boundary is by no means an obstacle, but is essential for hermeneutic interpretation: temporal (the period in which a text originated versus the current interpretation of this text) as well as cultural differences are connected by the constancy of custom and tradition. On the one hand I am able to understand the Other at least because we both share the experience of being human, on the other the perspective of the Other as well as mine (the object and the subject) intertwine through dialogue, thus producing a new perspective. Ethnological narrative is thus an interpretation linking the world of the informant to that of the researcher for the reader.